

VILKA PARTIER HADE BÄST POLITIK ENLIGT VÄLJARNAS I VALET 2018 – OCH SPELADE DET NÅGON ROLL?

JOHAN MARTINSSON

Sammanfattning

De politiska partierna har distinkta profiler i väljarnas ögon. De har vissa frågor där de på ett självklart sätt av flertalet väljare anses ha en bra politik, och andra där de betraktas som svagare. För de frågor som nu toppar dagordningen så anses Socialdemokraterna ha bäst politik av flest väljare i sjukvårdsfrågan, medan Sverigedemokraterna samlar flest bakom sin politik i invandrings- och integrationsfrågan. När vi jämför 2016 och 2018 ser vi en minskad osäkerhet hos väljarna om partiernas politik under valåret 2018. Utvecklingen av frågeägarskapet följer också valresultaten tämligen väl då de partier går fram mest i opinionen är de som också har förbättrat sitt sakfrågeägarskap mest.

Analysen av betydelsen av bedömningen av partiernas politik för att rösta på partierna ger inget entydigt mönster. Bedömningen av ett partis politik i en sakfråga kan vara viktig för att rösta på partiet oavsett hur högt eller lågt på dagordningen frågan finns för väljarna i allmänhet och oavsett om frågan är en av partiets starka frågor eller inte.

I nom den statsvetenskapliga väljarforskningen har det länge pratats om sakfrågeägarskap som en viktig faktor för väljarnas partival och för utfallet i politiska val. Ett klassiskt arbete för teorier om sakfrågeägarskap var Ian Budes och Dennis Farlies banbrytande bok ”*Explaining and Predicting Elections: Issue Effects and Party Strategies in Twenty-three Democracies*” (1983). Där porträtteras sakfrågeägarskapet som en huvudsakligen stabil och närmast historiskt nedärvd egenskap hos de politiska partierna i ett partisystem. Ägarskapet betraktades som stabilt mellan val, medan den politiska dagordningen varierade. Därmed kunde vissa partier gynnas i val där deras ”ägda” frågor stod i centrum för valdebatten, medan andra partier gynnades i valkampanjer med en annorlunda dagordning. En konsekvens av denna antagna stabilitet var också att de politiska partierna i första hand antogs tävla om att sätta dagordningen till sin fördel snarare än att försöka förändra väljarnas politiska åsikter eller uppfattningar om vilket parti som hade den bästa politiken.

Senare forskning har dock ifrågasatt denna bild av stabilt sakfrågeägarskap. En del studier började så småningom påtala fall av förändring i ägarskap (se exempelvis Bélanger, 2003; Holian, 2004; Martinsson, 2009). En tidigare studie på svenska

data under perioden 1979 till 2010 (Christensen m fl, 2015) påvisar bland annat att sakfrågeägarskap aldrig har varit så stabilt som den tidiga forskningen antog. Åtminstone inte i Sverige. Generellt sett har det inte heller blivit mindre stabilt över tid. Däremot så är sakfrågeägarskap något mindre stabilt i typiska så kallade prestationsbaserade frågor (eng: *performance issues*) där ekonomiska frågor utgör ett av de tydligaste exemplen.

Begreppet sakfrågeägarskap, eller ibland bara frågeägarskap, har använts flitigt inte bara inom den statsvetenskapliga väljarforskningen utan även mer allmänt i den offentliga debatten. Ordvalet är dock lite märkligt då ett parti inte i någon egentlig mening kan sägas "äga" en fråga och sägas kontrollera den på samma sätt som en ägodel i vardagligt språkbruk. Ofta används begreppet liktydigt med att flest väljare anser att ett visst parti har en bra politik (eller bäst politik) i en fråga. Detta gör det tydligt att sakfrågeägarskapet kan, åtminstone i teorin, fluktuera snabbt trots den association till stabilitet som ordvalet ofta väcker.

I detta kapitel analyseras medborgarnas syn på de politiska partiernas sakfrågeägarskap under valåret 2018. Kapitlet har tre frågor i fokus. *Den första frågan* gäller vilka partier som hade sakfrågeägarskapet i de viktigaste frågorna och samhällsproblemen 2018. *Den andra frågan* gäller hur detta har förändrats sedan 2016, mitt under mandatperioden. *Den tredje frågan* gäller inom vilka politiska områden sakfrågeägarskapet hade störst betydelse för väljarnas partival 2018 när vi även tar hänsyn till andra faktorer som påverkar partivalet.

Självfallet finns även många andra faktorer som kan tänkas påverka vilket parti väljare röstar på. Andra faktorer innefattar exempelvis ideologiska utgångspunkter, partiledare, strategiska överväganden om möjliga regeringskonstellationer, specifika sakfrågeåsikter med mera. Detta kapitel fokuserar dock på just sakfrågeägarskapet och dess potentiella betydelse. Själva dagordningen, vilka politiska frågor eller samhällsproblem som är viktigast eller mest omdebatterade under en valkampanj, kan dock ha stor betydelse för sakfrågeägarskapets möjliga betydelse. Kapitlet diskuterar därför även i viss mån själva dagordningen.

Detta kapitel baseras på data från den nationella SOM-undersökningen 2016 och 2018. Det frågeinstrument som kapitlet huvudsakligen baseras på är en enkätfråga som lyder '*Vilket eller vilka partier tycker du har en bra politik på följande områden?*'. Flera partier kunde markeras, liksom svarsalternativet '*ingen uppfattning*'. Totalt ingår nio sakfrågeområden i enkäterna. Själva frågeformuleringen har varit identisk i den nationella SOM-undersökningen 2016 och 2018, men de sakfrågeområden som ingått har varierat något. Totalt finns sju områden som har ställts båda åren: ekonomi, skola och utbildning, social trygghet, sysselsättning, jämställdhet, invandring, miljö. Utöver dessa sju områden har fyra ytterligare områden funnits med under ett av åren: försvar, skatter, lag och ordning, samt sjukvården.

Sjukvård, integration och utbildning i toppen av dagordningen 2018

Innan vi påbörjar analyserna av sakfrågeägarskapet under 2018 tar vi en översiktlig titt på hur allmänhetens dagordning såg ut detta valår. Vilka politiska frågor eller samhällsproblem ansåg svenskarna var de viktigast?

SOM-institutet har ställt en öppen fråga i de årliga undersökningarna om vilka frågor eller samhällsproblem som människor tycker är viktigast ända sedan 1987. I SOM-undersökningen 2018 är det sjukvården (45 procent) som anges av flest, följt av integrations- och invandringsfrågor (38 procent) och skola och utbildning (34 procent). Efter dessa tre dominerande frågeområden följer miljö samt lag och ordning (båda 16 procent), sedan äldre frågor (15 procent) och sociala problem/social trygghet (14 procent). Övriga frågeområden nämns av tämligen få i SOM-undersökningen. Arbetsmarknad/sysselsättning anges av sju procent, ekonomi av så lite som fyra procent, och jämställdhet av endast omkring en procent. De områden där vi kan mäta partiernas sakfrågeägarskap omfattar alltså både frågor som ligger högst på dagordningen och frågor som ytterst få anser tillhör de viktigaste frågorna.

Sakfrågeägarskapet 2018

Vi ska nu ta oss an frågan vilka partier som, enligt medborgarna, hade sakfrågeägarskapet i olika frågor år 2018. Tabell 1 nedan visar andelen som säger att de olika partierna hade en bra politik inom de totalt elva olika frågeområden som har ingått i antingen 2018 eller 2016 års nationella SOM-undersökning. 2016 års undersökning genomfördes mellan september 2016 och februari 2017, medan 2018 års undersökning genomfördes mellan september 2018 och januari 2019. I allt väsentligt kan dock svaren på enkäterna främst sägas karaktärisera hösten 2016 och 2018 då huvuddelen av svaren inkommer från slutet av september fram till november. För att underlätta tolkningen har det parti som uppnår den högsta siffran inom varje frågeområde respektive år ramats in i tabell 1. Om två partiers värden ligger nära varandra så att skillnaden mellan dem är mindre än tre procentenheter har båda ramats in.

Av resultaten i tabell 1 framgår att frågan är svår att besvara för många respondenter. Omkring en tredjedel väljer att säga att de inte har någon uppfattning om partiernas politik inom de olika områdena eller att inte besvara frågan alls.

Om vi för 2018 börjar med att ta oss an frågor enligt väljarnas prioriteringsordning av hur viktiga frågorna är så ser vi först att det utan tvekan är Socialdemokraterna som med sina 28 procent får den högsta andelen bra politik inom området sjukvård. Det är i denna fråga även ganska långt till de närmaste medtävlarna Moderaterna och Kristdemokraterna. Vad gäller fråga nummer två, invandring, så har Sverigedemokraterna stärkt sitt grepp ytterligare sedan 2016 och ligger på första plats med 25 procent av väljarna som anser att de har en bra invandringspolitik. För den tredje av de bland väljarna största frågorna, skola och utbildning,

så är det jämnt läge mellan Socialdemokraterna och Liberalerna 2018, precis som i den föregående mätningen 2016.

Om vi fortsätter längre ned på väljarnas dagordning så ser vi att Miljöpartiet har en tydlig ledning i miljöfrågor med sina 27 procent år 2018, med Centerpartiet på andra plats precis som i undersökningen två år tidigare. Vad gäller lag och ordning som ingick i denna fråga för första gången i SOM-undersökningen 2018 står det klart att det är Moderaterna som flest väljare anser har en bra politik på området. Andra platsen delas av Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna med 19 respektive 18 procent.

Social trygghet tillhör Socialdemokraternas klassiska områden och där står också klart från tabell 1 att de äger frågan. Hela 35 procent anger att S har en bra politik och inget annat parti kommer över 14 procent. Tittar vi sedan på ekonomi så har Moderaterna ett visst försteg 2018 med 31 procent av väljarna bakom sin politik. Avståndet till Socialdemokraterna med sina 27 procent är dock inte särskilt långt. För sysselsättningsfrågan är det 2018, liksom var fallet även 2016, jämnt mellan Socialdemokraterna och Moderaterna med 27 respektive 26 procent i mätningen från hösten 2018. Dessa två partier har länge kämpat om frågeägarskapet i sysselsättningsfrågan (för mer om detta, se Martinsson, 2009).

För jämställdhet mellan kvinnor och män, en fråga som ligger mycket längre ned på väljarnas dagordning, så det Socialdemokraterna som samlar flest väljare bakom sin politik med 25 procent. Det är dock värt att lägga märke till att 19 procent bedömer att Vänsterpartiet har en bra politik när det gäller jämställdhet och därmed ligger på andra plats. Med hänsyn taget till att Feministiskt initiativ numera är ett mycket litet parti måste det anses vara en god prestation att hela 9 procent anger att de har en bra jämställdhetspolitik. För ett fördjupat resonemang om hur frågeägarskapet kan sättas i relation till partiernas storlek, se Martinsson (2017).

När det gäller de två frågor som bara ställdes i undersökningen 2016, skatter och försvar, så är det i båda fallen Moderaterna som äger frågor med 29 respektive 22 procent som uppfattar deras politik som bra inom dessa områden.

Tabell 1 Andel "bra politik" för samtliga partier inom elva sakfrågeområden i den nationella SOM-undersökningen, 2016 och 2018 (procent)

	V	S	C	L	M	KD	MP	SD	FI	Ingen uppf.
Sjukvården										
2016	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
2018	12	28	10	9	14	17	3	7	1	30
Invandring										
2016	8	19	7	7	17	5	5	21	3	33
2018	10	18	12	8	18	8	7	25	2	26
Skola/utbildning										
2016	8	22	6	19	17	6	6	4	1	35
2018	11	24	8	24	17	9	6	5	1	28
Miljö										
2016	8	14	16	5	14	3	23	3	1	38
2018	10	13	20	5	13	5	27	4	2	30
Lag och ordning										
2016	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
2018	6	19	7	9	29	9	2	18	1	31
Social trygghet										
2016	12	31	9	10	17	6	4	7	2	33
2018	14	35	11	9	14	13	4	9	2	27
Sysselsättning										
2016	6	24	11	9	27	5	3	4	1	36
2018	7	27	12	9	26	6	2	4	1	32
Ekonomi										
2016	7	23	7	8	34	4	3	5	1	35
2018	8	27	11	10	31	8	3	6	1	29
Jämställdhet										
2016	13	23	10	10	16	6	7	4	10	37
2018	19	25	14	11	13	9	8	4	9	32
Skatter										
2016	9	21	7	8	29	5	3	5	1	35
2018	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Försvaret										
2016	4	16	4	11	22	3	2	7	1	46
2018	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–

Kommentar: Frågan löd 'Vilket eller vilka partier tycker du har en bra politik på följande områden?'. Flera partier kunde markeras per område och det fanns även möjlighet att uppge svarsalternativet 'Ingen uppfattning'. Procentbasen utgörs av samtliga respondenter, det vill säga 1 592 personer 2016 och 1 817 personer 2018. I denna tabell har de som hoppade över hela frågan sammanförts med de som svarade 'Ingen uppfattning'. På varje rad har det högsta värdet ramats in, men i fall där två partiers andel 'bra politik' ligger inom tre procentenheter från varandra har båda ramats in.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2016 och 2018.

Hur förändrades sakfrågeägarskapet från 2016 till 2018?

I detta avsnitt ska vi även titta närmare på det generella mönstret i förändringen av frågeägarskap mellan 2016 och 2018. Fokus ligger här inte i första hand på den exakta förändringen i specifika frågor. De två år vi har data från representerar två inom opinionsstudier olika kontexter. 2018 är ett valår med allt som då följer med på köpet i form av ökad politisk information i media, partiets och kandidaters kampanjande. Under valår ses vanligen också ett ökat intresse för politik såväl som en ökad andel som känner sig som anhängare av något politiskt parti (se exempelvis Martinsson & Andersson, 2019).

För att mer systematiskt undersöka skillnaden mellan väljarnas bedömning av partiernas politik mellan 2016 och 2018 visar vi i tabell 2 differensen mellan andelen som sa de har en bra politik inom olika områden 2016 och andelen 2018. Vi inkluderar även andelen som sa att de inte har någon uppfattning eller avstod från att besvara frågan. I tabellen ingår de frågeområden som har ingått i både 2016 och 2018 års nationella SOM-undersökning för de åtta riksdagspartierna. För det genomsnitt per fråga som ingår i kolumnen längst till höger ingår inte alternativet ”Ingen uppfattning”.

Tabell 2 Förändring i andelen ”bra politik” mellan 2016 och 2018 per parti och fråga, samt i genomsnitt (procent)

	V	S	C	L	M	KD	MP	SD	Ingen uppf.	Genomsnitt
Invandring	+2	-1	+5	+1	+1	+3	+2	+4	-7	+2,1
Skola/utbildning	+3	+2	+2	+5	0	+3	0	+1	-7	+2,0
Miljö	+2	-1	+4	0	-1	+2	+4	+1	-8	+1,4
Social trygghet	+2	+4	+2	-1	-3	+7	0	+2	-6	+1,6
Sysselsättning	+1	+3	+1	0	-1	+1	-1	0	-4	+0,5
Ekonomi	+1	+4	+4	+2	-3	+4	0	+1	-6	+1,6
Jämställdhet	+6	+2	+4	+1	-3	+3	+1	0	-5	+1,8
Genomsnitt	+2,4	+1,9	+3,1	+1,1	-1,4	+3,3	+0,9	+1,3	-6,1	+1,6

Kommentar: Procentbasen är samtliga respondenter, det vill säga 1 592 personer 2016 och 1 817 personer 2018. Siffrorna i tabellen visar andelen som har angett att partiet har en bra politik på området 2018 minus andelen som har angett att partiet har en bra politik 2016. För beräkningen av andelen ingen uppfattning har även andelen som inte besvarat frågan räknats in. I genomsnittet per rad ingår inte andelen som uppgett ingen uppfattning eller hoppat över frågan.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2016 och 2018.

Det är slående i tabell 2 att andelen som säger att de inte har någon uppfattning om vilka partier som har en bra politik är lägre på samtliga politikområden 2018 än 2016, från en minskning med fyra procentenheter för sysselsättningsfrågan till

8 procentenheter för miljöfrågan. Valårens mer intensiva informationsflöde tycks helt enkelt bidra till att det är något mindre svårt för väljarna att hitta ett parti som de tycker har en bra politik inom olika områden. Lite överraskande så tycks denna effekt vara starkast för frågorna högre på agendan som invandring, skola och miljö snarare än för frågor längre ned på agendan som jämställdhet och ekonomi. Det ska dock tilläggas att skillnaderna är små. I genomsnitt har andelen som inte har någon uppfattning sjunkit med omkring sex procentenheter mellan 2016 och 2018.

En konsekvens av att väljarna har klarare uppfattningar under valåret 2018 är att de också är något mer positiva till partiernas politik generellt sett. Det går dock olika bra för partierna. Även om den generella trenden är att en högre andel tycker att partiernas politik i de olika frågorna är bra 2018 än 2016 så finnas det skillnader mellan partiernas genomsnittliga förändring i de sju frågor vi har mätt vid två tillfällen. Mönstret tycks i grova drag följa valresultaten. De partier som har gått fram mest sett till valresultaten i riksdagsvalen 2014 och 2018 har också ökat sin andel bra politik mest sedan undersökningen 2016. Särskilt de små partierna som gjorde relativt bra val och ökade med omkring ett par procentenheter har i genomsnitt ökat andelen bra politik mest. Detta gäller Kristdemokraterna (+3,3 procentenheter (pe)), Centerpartiet (+3,1pe), och Vänsterpartiet (+2,4pe). Det är också slående att ett av de partier som backade tydligast i valet, Moderaterna, är det enda parti som har en negativ genomsnittlig förändring av andelen bra politik i de sju frågorna (-1,4pe). Socialdemokraterna går dock mot mönstret och ökar i genomsnitt andelen bra politik med 1,9 procentenheter trots att de minskade sin röstandel med nästan tre procentenheter mellan de två valen. På samma sätt är den genomsnittliga ökningen för Sverigedemokraterna ganska måttlig (+1,3pe) med tanke på att de upplevde den största valframgången av alla partierna med sin ökning med fyra och en halv procentenhet från 2014 till 2018. Trots dessa undantag är det generella mönstret tydligt och om vi beräknar en korrelationskoefficient (Pearson's R) mellan förändringen i valresultat och den genomsnittliga förändringen i andelen bra politik för de åtta frågorna på dessa blott åtta observationer blir den +0,605. En tydlig indikation på ett samband mellan förändringen i genomsnittligt sakfrågeägarskap och förändringen i ett partis valresultat.

Det finns även andra intressanta observationer vi kan göra från tabell 2. Intrycket är att partierna tycks stärka sin ställning som mest mellan 2016 och 2018 i de frågor där de redan har en stark profil. Ser vi exempelvis på Vänsterpartiet så ökar i jämställdhetsfrågan (+6pe), Liberalerna går fram starkast i skola och utbildning (+5pe), Kristdemokraterna ökar mest inom social trygghet (+7pe), Miljöpartiet i miljöfrågan (+4pe) och Sverigedemokraterna i invandningsfrågan (+4pe). Utan en mer systematisk ansats och operationalisering av vilka som är partiernas starka frågor förblir dock detta en hypotes sprungen ur årets undersökning, att under valår tenderar partierna i normalfallet att stärka sin ställning mest i frågor de redan äger eller har en stark profil i. Naturligtvis är verkligheten mycket mer komplex än så och de kausala sambanden oklara. Det spelar självfallet även roll vilka frågor

partierna satsar på mest i just den valkampanjen, samt vad andra partier gör och hur väl partierna förmår gå i takt med väljarna åsiktsmässigt, vilka frågor som ligger högt på agendan, med mera. Detta måste lämnas åt framtida forskning att systematisera mer utförligt, men än så länge är det en tankeväckande observation att partierna i 2018 års nationella SOM-undersökning mest tenderade att stärka sitt ägarskap i frågor där de redan innan var relativt starka.

I vilka frågor hade bedömningen av politiken störst betydelse i riksdagsvalet 2018?

I denna avslutande del ska kapitlet även undersöka vilka frågor som var partiernas vinnarfrågor i riksdagsvalet 2018. För att göra detta kommer väljarnas partival analyseras med hjälp av en logistisk regressionsanalys där att rösta på ett visst parti ställs mot att rösta på något av de andra partierna. För att se vilken effekt att anse att ett visst parti har en bra politik i en fråga har på sannolikheten att rösta på det partiet specificeras en regressionsmodell som innehåller en uppsättning kontrollvariabler som tidigare har visat sig hänga samman med väljarnas val av parti. Förutom bedömningarna av partiets politik ingår följande kontrollvariabler i regressionsmodellen: självplacering på en ideologisk vänster-högerskala, utbildningsnivå, ålder, kön, arbetsmarknadsposition och självidentifiering som en arbetarfamilj.

I avsnittet kommer en förenklad redovisning av regressionsanalyserna att användas. I fokus för analyserna står vilka, om några, frågeområden som hade starkast samband med att rösta på ett visst parti under kontroll för de andra förklaringsfaktorerna. Då det är svårt att jämföra regressionskoefficienter mellan olika partier visas här bara en rangordning av vilka områden som har starkast samband *för ett visst parti*. För att ett politikområde ska sägas predicera partivalet och redovisas i tabell 3 måste för det första ha en statistiskt signifikant effekt på den 95-procentiga konfidensnivån. För det andra redovisas de upp till fem områden med starkast effekt, rangordnat efter storleken på oddskvoten från den logistiska regressionsanalysen.

Som vi kan se i tabell 3 har för flera partier inte särskilt många av de nio sakfrågeområden som ingår i årets undersökning ett statistiskt signifikant samband med att rösta på partiet under vår gedigna uppsättning kontrollvariabler.

Resultaten från analyserna i tabell 3 innehåller flera överraskningar. Vi ser exempelvis att även bedömningen av partiernas politik i frågor som generellt sett ligger långt ner på väljarnas dagordning kan ha en betydelse för valet av parti. Vi ser bland annat att ekonomi uppvisar ett signifikant samband och är bland de tre mest betydelsefulla frågorna för röstningen på åtminstone tre partier (V, S, C). Även jämställdhet, som endast omkring en procent av de svarande anger som en av de viktigaste frågorna, har ett signifikant samband för så många som fyra partier (S, L, MP, SD). Dessa partier står dock för en ganska olikartad jämställdhetspolitik. Här handlar det om att uppskatta just det partiets politik och om det bidrar signifikant till förklaringen av valet av parti i riksdagsvalet.

Tabell 3 I vilka frågor hade sakfrågeägarskapet störst effekt på att rösta på partiet i riksdagsvalet 2018? (rangordnat efter oddskvot från en logistisk regressionsmodell per parti)

	V	S	C	L	M	KD	MP	SD
Fråga nr 1	Ekonomi	Miljö	Social trygghet	Skola/utbildning	Invandring	Invandring	Miljö	Invandring
Fråga nr 2	Invandring	Ekonomi	Invandring	Invandring	Social trygghet	Sjukvård	Skola/utbildning	Jämställdhet
Fråga nr 3		Invandring	Ekonomi	Jämställdhet	Lag och ordning		Jämställdhet	Sjukvård
Fråga nr 4		Jämställdhet	Skola/utbildning	Miljö				Lag och ordning
Fråga nr 5			Sysselsättning					

Kommentar: Antalet svarande är 1 406 personer för samtliga regressionsmodeller. Andelen förklarad varians, här mätt som Pseudo R², varierar mellan 0,26 och 0,55 för de olika partierna. Resultaten i tabell 3 är baserade på åtta logistiska regressionsmodeller. Rangordningen visar i vilka frågor att anse att ett parti har en bra politik hade störst effekt på partivalet i riksdagsvalet 2018 under kontroll för vänster-högerideologi, utbildning, kön, ålder, arbetsmarknadsposition och självidentifiering som arbetarfamilj. I tabell 3 redovisas inte regressionskoefficienter. Fullständiga redovisningar av regressionsmodellerna kan fås från författaren. Totalt efterfrågades respondenternas åsikt om vilka partier som har en bra politik på nio områden: ekonomi, lag och ordning, skola/utbildning, social trygghet, sysselsättning, jämställdhet, invandring, sjukvården, miljö. I tabell 3 redovisas upp till fem av de nio frågorna som har en signifikant effekt på 95-procentsnivån under kontroll för övriga variabler. Frågorna är rangordnade efter storleken på oddskvoten från regressionsmodellen där fråga nr 1 är den med störst effekt.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2018.

Det är också tydligt att det inte alls automatiskt är de frågor som står högst på väljarnas dagordning som är de som i tabell 3 framträder som viktigast för väljarnas partival. Vi ser till exempel att sjukvården, den fråga som toppar väljarnas agenda 2018, endast står att finna bland de frågor där bedömningen av partiernas politik är viktigast för partivalet för två av åtta partier (SD och KD). Invandringen däremot, som ligger på andra plats på väljarnas dagordning, återfinns bland de politikområden vars bedömning är viktigast för partivalet för inte mindre än sju av de åtta partierna (alla utom MP). Dessutom toppar den listan för Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna.

Det blir också tydligt att när vi analyserar betydelsen av bedömningar av partiernas politik för valet av parti på individnivå så blir mönstret annorlunda än när vi undersöker vilka partiers politik som uppskattas av flest väljare totalt sett. Ett illustrativt exempel är Sverigedemokraterna och jämställdheten. I tabell 3 ser vi att bedömningen av SDs jämställdhetspolitik är det näst mest betydelsefulla sakfrågeområdet. Men tittar vi istället i tabell 1 ser vi att Sverigedemokraternas

jämställdhetspolitik uppskattas av relativt få, endast fyra procent. Vad resultatet betyder är att de som uppskattar Sverigedemokraternas jämställdhetspolitik, jämfört med liknande personer men som inte uppskattar deras jämställdhetspolitik, så är de förra signifikant mer sannolika att rösta på Sverigedemokraterna. Med andra ord kan bedömningen av SDs jämställdhetspolitik vara en stark förklaringsfaktor i den enskilda väljarkalkylen utan att det för den skulle betyda att Sverigedemokraterna totalt sett vann särskilt många röster på frågan. På samma sätt kan det tyckas överraskande att bedömningen av sjukvårdspolitiken inte tycks spela någon roll för partivalet när det gäller Socialdemokraterna trots att de på aggregerad nivå tydligt är det parti som äger frågan där 28 procent anser att de har en bra politik på området. Trots detta tycks alltså inte huruvida en väljare tycker att partiet har en bra sjukvårdspolitik eller inte vara utslagsgivande för om det får väljarens röst eller inte när vi samtidigt tar hänsyn till andra relevanta faktorer. I andra fall däremot så är det tydligt att det är frågorna partiet äger som spelar störst roll för partivalet. Exempelvis tycks detta gälla Liberalerna där vi ser att skola och utbildning är den fråga vars bedömning har störst betydelse, liksom miljöfrågan för Miljöpartiet och invandringen för Sverigedemokraterna.

Det är svårt utifrån tabell 3 att sammanfatta svaret på inom vilka politiska områden bedömningen av partiernas politik spelade störst roll för partivalet. Det står dock klart att de frågor för vilka bedömningen av partiernas politik spelar störst roll för partivalet inte alls nödvändigtvis är de som också står högst på väljarnas dagordning. I flera fall ser vi i tabell 3 att även frågor som ligger lågt på agendan kan ha betydelse, som exempelvis jämställdhet eller ekonomi, samtidigt som sjukvården intar en undanskymd roll. Dock är det så att bedömningen av partiernas politik i den fråga som har stått i centrum för stora delar av de gångna årens politiska debatt – invandringsfrågan – uppenbarligen har en stor betydelse för sju av åtta partier.

Avslutande diskussion

Det står klart att partierna har distinkta profiler i väljarnas ögon. För de frågor som nu toppar dagordningen så anses Socialdemokraterna ha bäst politik av flest väljare i toppfrågan sjukvården. Däremot så är det Sverigedemokraterna som samlar flest bakom sin politik i invandrings- och integrationsfrågan. För den tredje av de stora frågorna – skolan – så är det ett jämnt läge mellan Socialdemokraterna och Liberalerna. När vi undersöker vad som har hänt sedan förra gången frågan om vilka partier som har en bra politik på olika områden var med i den nationella SOM-undersökningen för två år sedan, 2016, så ser vi ett mönster av minskad osäkerhet under valåret 2018. Andelen som inte har någon uppfattning om partiernas politik är klart lägre under valåret 2018 än under mellanvalsåret 2016. Vi ser även att utvecklingen av frågeägarskapet följer valresultaten tämligen väl. De partier som har gått fram mest i opinionen är också de som i störst utsträckning

har förbättrat sitt sakfrågeägarskap. Skillnaden mellan valår och andra år är något som är angeläget att fortsätta följa upp i kommande studier längre fram.

När vi sedan analyserar närmare vilken betydelse bedömningen av partiernas politik har för själva valhandlingen, att rösta på partierna, så väcks många nya frågor då resultaten inte visar något entydigt mönster. De frågor som i en statistisk analysmodell visar sig ha störst förklaringskraft är inte alltid desamma som generellt ligger högst på väljarnas dagordning eller de frågor där partiets politik bedöms positivt av största antal generellt sett. Ibland kan även mer undanskymda frågor ha betydelse för partivalet. Det står dock klart att invandringsfrågans betydelse för partivalet inte ska underskattas. Bedömningen av partiernas invandringspolitik är en av de viktigaste förklaringarna till valet att rösta på partiet eller inte för de allra flesta politiska partier i riksdagsvalet 2018.

Referenser

- Bélanger, Éric (2003). Issue Ownership by Canadian Political Parties, 1953–2001. *Canadian Journal of Political Science* 36, 539–558.
- Budge, Ian & Farlie, Dennis (1983). *Explaining and Predicting Elections: Issue Effects and Party Strategies in Twenty-three Democracies*. London: George Allen and Unwin.
- Christensen, Love, Dahlberg, Stefan & Martinsson, Johan (2015). Changes and Fluctuations in Issue Ownership: The Case of Sweden 1979–2010. *Scandinavian Political Studies* 38(2), 137–157.
- Holian, David B. (2004). He's Stealing My Issues! Clinton's Crime Rhetoric and the Dynamics of Issue Ownership. *Political Behavior* 26, 95–124.
- Martinsson, Johan (2009). *Economic Voting and Issue Ownership: An Integrative Approach*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
- Martinsson, Johan (2017). Vilka partier äger de viktigaste frågorna? I Ulrika Andersson, Jonas Olsson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarsson (red) *Larmar och gör sig till*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Martinsson, Johan & Andersson, Ulrika (2019). *Svenska trender 1986–2018*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.

